

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

FACULTAT DE CIÈNCIES JURÍDIQUES
Ensenyament de Relacions Laborals

SOCIOLOGIA DE LES RELACIONS LABORALS

PRIMER CURS
Primer/Segon Quadrimestre
CURS 2001-2002

Assignatura Obligatòria
Crèdits Totals: 12

PROFESSORS:
Imma Pastor Gosálbez
Pedro Camacho García

DEPARTAMENT DE GESTIÓ D' EMPRESES

PROGRAMA I INFORME PREVI DE PLANIFICACIÓ DE L'ASSIGNATURA

Nom Assignatura: Sociologia de les Relacions Laborals

Area de coneixement o Unitat Docent: Sociologia

Ensenyament: Diplomatura de Relacions Laborals

Centre: Facultat de Ciències Jurídiques

Caràcter Assignatura: Obligatòria Optativa

Anual

Quadrimestral

1Q

2Q

Nombre de Crèdits: 12

Curs: Primer

Segon

Tercer

Quart

Cicle: Primer

Segon

Doctorat

Curs Acadèmic (indicar els anys): 2001-2002

Professors que imparteixen aquesta assignatura:

Inma Pastor Gosálbez

Pedro Camacho Garcia

JUSTIFICACIÓ ASSIGNATURA

Amb aquesta assignatura es pretén introduir l'alumnat en la perspectiva sociològica d'anàlisi de la realitat laboral actual. Aquesta consisteix en l'exposició dels diferents enfocaments i tendències dominants en l'estudi de l'organització social del treball així com de les principals característiques del mercat de treball. També s'exposaran la metodologia i les tècniques d'investigació social necessàries per a l'adquisició de coneixements en aquesta matèria.

En el segon semestre s'analitzaran les relacions laborals com a pràctiques socials que desenvolupen els actors socials presents a l'empresa tot exposant els canvis experimentats i la direcció i factors que els impulsen. D'una banda es presentaran els conceptes fonamentals que possibiliten l'estudi sociològic de les relacions laborals i d'altra banda, s'analitzarà el funcionament i evolució, en el període més recent, de les relacions laborals en Espanya. Per aconseguir ambdós objectius, el programa està centrat en l'estudi dels actors socials de les relacions laborals, en les seves estratègies i en les seves pràctiques.

OBJECTIUS DE L'ASSIGNATURA

Amb la part teòrica de l'assignatura es pretén introduir a l'alumnat en la perspectiva sociològica de l'anàlisi de la realitat laboral. Així es busca que aquests coneguin no només les característiques actuals de l'organització social del treball sino també les interpretacions sociològiques d'aquest.

Amb la part pràctica del programa es pretén familiaritzar a l'alumnat amb el tractament estadístic de dades de tal manera que aquests coneguin i aprenguin a interpretar les diverses fonts de dades existents sobre l'àmbit laboral. Així, es treballa de manera molt especial tot el que representa la interpretació de les xifres sobre estadístiques laborals.

PROGRAMA DE L'ASSIGNATURA

PROGRAMA TEORIC.

I Introducció

1.- Naixement i desenvolupament de la Sociologia del Treball i de les Relacions Laborals. Anàlisi en el marc dels canvis de la societat pre-industrial a la societat industrial. Canvis cap a la societat post-industrial?

2.- Estructura social de classes i desigualtats socials. Enfocaments i tendències dominants en l'estudi del treball.

3.- El treball com a fenomen social. Treball productiu i treball reproductiu. Treball i ocupació.

II. Les estratègies d'acumulació del capital en l'etapa de capitalisme industrial

4.- L'organització del treball: del control directe al control mitjançant normes de treball. L'aparició de la fàbrica.

5.- L'Escola Clàssica: l'Organització Científica del Treball de Taylor.

6.- El fordisme:

6.1.- Noves normes de productivitat: el treball en cadena.

6.2.- Noves normes de producció: l'organització de la producció en massa i la producció en 'styling'.

6.3.- Noves normes de consum: el consum de masses.

7.- La implantació del fordisme segons l'Escola de la Regulació: l'Estat del Benestar.

III. Les estratègies d'acumulació del capital en l'etapa de capitalisme avançat.

8.- El principi de la flexibilitat.

8.1.- Noves formes de gestió de la força de treball.

8.2.- Descentralització productiva: l'emergència de l'empresa xarxa.

8.3.- Especialització flexible: districtes industrials.

8.4.- Model japonès.

8.5.- Reingenieria de processos.

9.- El principi de la globalització.

9.1.- Estratègies de concentració del capital i empreses multinacionals.

9.2.- Divisió internacional del treball.

10.- El principi de la innovació tecnològica:

10.1.- La IT i la modificació de les qualificacions.

10.2.- La IT i la destrucció d'ocupació.

11.- La crisi de l'Estat del Benestar.

PROGRAMA DEL SEGON SEMESTRE DE L'ASSIGNATURA

I.- Introducció.

1.- Les teories sobre relacions laborals.

1.1.- Perspectiva funcionalista: Durkheim i Dunlop.

1.2.- Perspectiva marxista: Marx i Hyman.

2.- Context, actors socials i estratègies en les relacions laborals.

El context econòmic, polític i institucional i la seva incidència en les relacions laborals. Les estratègies i les pràctiques en les relacions laborals: influïdes pel context, però amb autonomia pròpia. Els actors socials en les relacions laborals.

II.- Els actors socials de les relacions laborals.

3.- Els sindicats.

Organització i funcions. Els sindicats dins i fora de l'empresa. Els sindicats davant altres actors socials i davant l'Estat. Sindicats, representativitat i base social.

4.- La representació laboral en l'empresa.

Comitès i delegats. La doble estructura de representació. Relacions entre comitès i departament de personal. La participació en l'empresa.

5.- Empreses i empresaris.

La direcció de l'empresa. Empresa gran i petita. Estratègies de gestió dels Recursos Humans.

6.- Les organitzacions empresarials.

Característiques i funcions. Sector i territori. Paper davant altres actors socials i l'Estat.

7.- La intervenció de l'Estat en les relacions laborals. Processos de regulació i desregulació. Polítiques laborals. La perspectiva de la sociologia i la perspectiva del dret.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

La nota final serà el resultat de la suma de les qualificacions d'un examen escrit corresponent a la part teòrica de l'assignatura i d'un examen escrit sobre el contingut de les classes pràctiques, de cada semestre del curs. L'examen teòric correspondrà al 75% de la nota final i el pràctic correspondrà a un 25% de la nota. També es podran presentar treball voluntaris realitzats sobre la base de les lectures obligatòries del curs; aquestes notes serviran per pujar nota però sempre s'haurà d'aprovar cada examen, teòric i pràctic, per separat, per aprovar l'assignatura.

METODOLOGIA DOCENT

Pel que fa a la part teòrica, classes magistrals fent servir mitjans tècnics com ara transparències i vídeos, fomentant la participació de l'alumnat, particularment al final de l'exposició cercant la implicació de l'alumne i avaluant el seguiment i comprensió que l'alumnat ha assolit sobre el tema tractat.

Pel que fa a la part pràctica, es treballarà a partir de breus explicacions del professorat, mitjançant d'exercicis que permetin a l'alumnat acostumar-se a l'anàlisi estadístic amb fonts de dades sobre relacions laborals, ocupació, mercat de treball, etc.

III. Les característiques del treball en la societat actual

8.- Les ETT's com a intermediàries en el mercat de treball.

9.- El repartiment del treball. Noves propostes sobre l'organització social del treball.

10.- Relacions laborals i medi ambient. Estratègies patronals, sindicals i dels treballadors en relació aquest fenomen.

11.- Democràcia industrial i autogestió. Estratègies patronals, sindicals i dels treballadors en relació aquest fenomen.

IV.- El procés de les relacions laborals.

12.- La negociació col·lectiva.

Estructura i continguts. Les estratègies de negociació i les seves pràctiques. Canvi de continguts en el darrer període. Negociació col·lectiva i "negociació individual".

13.- La "negociació política": concertació social.

Concertació social i relacions laborals. Crisi de la concertació a nivell global i experiències de "microconcertació".

14.- La conflictitat laboral.

Conflictitat latent i conflictitat manifesta. Organització social del conflicte. Resolució.

V.- Conclusions:

15.- El debat sobre la fi del treball. Perspectives de canvi en les relacions laborals.

PROGRAMA DE LES PRACTIQUES DE L'ASSIGNATURA: Metodologia i tècniques d'investigació social

Tema 1.- El procés d'investigació social. Procés teòric i procés metodològic. Fases i elements.

Tema 2.- Variables: definició i tipus.

Tema 3.- Plantejament d'hipòtesis.

Tema 4.- Construcció d'indicadors.

Tema 5.- Tècniques de recollida d'informació: entrevistes i qüestionaris.

Tema 6.- Mostreig.

Tema 7.- Anàlisi univariant.

Tema 8.- Anàlisi bivariant.

Tema 9.- Anàlisi multivariant.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

PRIMER SEMESTRE

Bibliografia obligatòria BLOC I

. Giddens, A. (1989) *Sociologia*, Madrid: Alianza Universidad Textos.

Si és primera edició pàgines 201-210, 237-245 i 260-266. Si és segona edició pàgines 207-216, 244-255 i 268-285.

. Hartmann, H. "Capitalismo, patriarcado y segregación de los empleos por sexos", en Einstelein, (1980) *Patriarcado capitalista y feminismo socialista*, México: Siglo XXI.

Bibliografia obligatòria BLOC II

. Margiin, "¿Para qué sirven los patronos?" en Gorz, A. (1977), *Crítica a la división del trabajo*, Barcelona: Editorial Laia.

. Bonazzi, G. (1994), *Història del pensament organitzatiu*. Vic: Eumo Editorial. Capítol 1 i Capítol 5.

Bibliografia obligatòria BLOC III

. Brunet, I; Belzunegui, A. (1999) *Estrategias de empleo y multinacionales*, Barcelona: Editorial Icaria.

. Brunet, I; Belzunegui, A. (2000) *Empresa y estrategia en la perspectiva de la competencia global*, Barcelona: Ariel Economía.

. Harrison, B. (1997) *La empresa que viene*, Barcelona: Editorial Paidós. Pàgines 15-46.

. Castells, M. (1997), *La empresa red*, Madrid: Alianza Editorial.

SEGON SEMESTRE

Bibliografia obligatòria BLOC I

. Miguélez, F.; Prieto, C.; "Introducción" en Miguélez, F.; Prieto, C. (dir.) (1991) *Las relaciones laborales en España*. Siglo XXI, Madrid.

. Miguélez, F.; Prieto, C. "Introducción" en Miguélez, F. y Prieto, C. (dir. y coord.) (1999) *Las relaciones de empleo en España*, Siglo XXI, Madrid.

. Hyman, R. (1976) *Relaciones Industriales. Una perspectiva marxista*, Blume, Madrid, Cap.1

. Allen, V.L. "La sociología de las relaciones industriales". (fotocópies)

. Dunlop, J. (1978) *Sistemas de relaciones industriales*, Ed. Península, Barcelona, Cap. 1.

Bibliografía obligatòria BLOC II

. Aguar, M.J.; Casademunt, A.; Molins, J. "Las organizaciones empresariales en la etapa de la consolidación democrática (1986-1997). Unión europea, desconcertación y diálogo social", en Miguélez, F. i Prieto, C. (dir. i coord.) (1999) *Las relaciones de empleo en España*, Siglo XXI, Madrid.

. Bonet, A. (Coord.) (1993) *Guía técnico-sindical de organización del trabajo*, Colección Sociología del Trabajo nº 2. Columna/CONC, Barcelona. Capítol X.

. Lope, A. i Alós, R. "La acción sindical en la empresa. Entre el desconcierto y la reacción" en Miguélez, F. i Prieto, C. (dir. i coord.) (1999) *Las relaciones de empleo en España*, Siglo XXI, Madrid.

. Miguélez, F. "Presente y futuro del sindicalismo en España", en Miguélez, F. i Prieto, C. (dir. i coord.) (1999) *Las relaciones de empleo en España*, Siglo XXI, Madrid.

. Molins, J. i Solé, C. (1999), *El corporativismo en España*, Barcelona: PPU.

. Poole, M. (1991) *Teorías del sindicalismo. Una sociología de las Relaciones Industriales*, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Madrid, Capítulo 1.

. Zapatero, J.A. "Sindicalismo y evolución: una perspectiva española", en Hakscher, Ch.C. *El nuevo sindicalismo* (1993), Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Madrid.

Bibliografía obligatòria BLOC III

. Brunet, I.; Belzunegui, A. (1999) *Estrategias de empleo y multinacionales*, Barcelona: Editorial Icaria.

. Torns, T. "Las asalariadas: un mercado con género" en Miguélez, F. i Prieto, C. (dir. i coord.) (1999) *Las relaciones de empleo en España*, Siglo XXI, Madrid.

. Laroca, F.; Lerma, I.; García, E. (eds.) (1996) *Relaciones laborales y medio ambiente*, Germania, València.

. Riechmann, J. i Recio, A. (1999) *Quien parte y reparte... El debate sobre la reducción del tiempo de trabajo*, Icaria, Barcelona.

Bibliografía obligatòria BLOC IV

. Alonso, L.E. y Blanco, J. "La transformación de las bases sociales del conflicto laboral" en Miguélez, F. i Prieto, C. (dir. i coord.) (1999) *Las relaciones de empleo en España*, Siglo XXI, Madrid.

. Bonet, A. (Coord.) (1993) *Guía técnico-sindical de organización del trabajo*, Colección Sociología del Trabajo nº 2. Columna/CONC, Barcelona. Capítol XI.

. Clegg, H. (1985) *El sindicalismo en un sistema de negociación colectiva. Una teoría basada en la comparación de seis países*, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Madrid, Capítol 1.

. Espina, A. "El 'Guadiana' de la concertación neocorporatista en España: de la huelga general de 1988 a los acuerdos de 1997", en Miguélez, F. i Prieto, C. (dir. i coord.) (1999) *Las relaciones de empleo en España*, Siglo XXI, Madrid.

. Miguélez, F.; Rebollo, O. "Negociación colectiva en los noventa" en Miguélez, F. i Prieto, C. (dir. i coord.) (1999) *Las relaciones de empleo en España*, Siglo XXI, Madrid.

. Windmuller, J.P. (1989) *Nueva consideración de la negociación colectiva en los países industrializados*, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Madrid, Capítol 1 i capítol 4 (pag. 125-142).

Bibliografía obligatòria BLOC V

. Grieu, E. (1998) *¿Habrá trabajo para todos en esta sociedad?* Ed. Mensajero, Bilbao.

BIBLIOGRAFIA OBLIGATÒRIA DE PRÀCTIQUES

. García Ferrando, M. (1987) "Socioestadística", Madrid: Alianza Editorial Universidad Textos.

Capítol 1: Pàgines 33-43: Teoría, estadística y medición de variables.

. Sierra Bravo, R. (1994) "Técnicas de investigación social. Teoría y ejercicios", Madrid: Paraninfo.

Capítol 3: Operativización de las variables.

Capítol 2: Noción e importancia; Naturaleza de las hipótesis; los enunciados; Estructura de las hipótesis; Determinación de las hipótesis.

Capítol 6: Noción y clases de observación; Noción e importancia de las variables; Las unidades de observación y las variables como conceptos y términos. Los conceptos, términos y sus niveles; Definición de conceptos; Formación de conceptos; Tipos de variables; Tipos de relaciones entre variables dependientes e independientes.

Capítol 17: Noción y notas de la encuesta: El cuestionario y sus clases; Tipos de preguntas; Reglas para la formulación de preguntas; Preparación del cuestionario. Etapas: Formulación de hipótesis. Determinación de las variables; Planificación del contenido del cuestionario; Elaboración formal del cuestionario.

Capítol 18: Noción e importancia; La interacción social en la entrevista; Clases; Ventajas de la entrevista. Condiciones formales de la entrevista.

. Brunet, I.; Belzunegui, A.; Pastor, I. (2000) "Tècniques d'investigació social", Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.

Bloc I: El procés d'investigació social.

Bloc II: L'operacionalització de conceptes: l'ocurrència de conceptes teòrics.

Bloc III: Un pas endavant: l'elecció dels instruments de mesura.

Bloc IV: La selecció de la mostra.

Bloc V: Tot analitzant la informació, anàlisi bivariante.

Bloc VI: Tot analitzant la informació, anàlisi multivariante.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA

Bibliografía complementària i optativa per fer recensions PRIMER SEMESTRE.

. Brunet, I.; Pastor, I. (1997) *Educación, trabajo y género*, Barcelona: Ediciones LU.

. Coriat, B. (1982) *El taller y el cronómetro. Ensayo sobre el taylorismo, fordismo y producción en masa*, Madrid: Siglo XXI.

. Coriat, B. (1993) *Pensar al revés. Trabajo y organización en la empresa japonesa*, Madrid: Siglo XXI.

. Kern, H.; Schumann, M. (1988) *El fin de la división del trabajo. Racionalización en la producción industrial*, Madrid: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

. Martín Artiles, A. (1992) *Flexibilidad y relaciones laborales*, Madrid: CES.

. Pollert, A. (1994) *¿Adiós a la flexibilidad?*, Madrid: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

. Alonso, E. (1999), *Trabajo y ciudadanía*, Madrid: Ed. Trotta.

. Beck, U. (1998), *¿Qué es la globalización?*, Madrid: Paidós.

Bibliografía complementària i optativa per fer recensions SEGON SEMESTRE.

. Baethge, M.; Oberbeck, H. (1995) *El futuro de los empleados*, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Madrid.

. Edwards, P. (19) *El conflicto en el trabajo*, Ministerio de trabajo y Seguridad Social, Madrid.

. Führer, I.M. (1996) *Los sindicatos en España*, Consejo Económico y Social, Madrid.

. Gorz, A. (1995) *Metamorfosis del trabajo*, Editorial Sistema, Madrid.

. Hyman, R. (1981) *Relaciones Industriales*, H. Blume Ediciones, Madrid.

. Köhler, D.H. (1995) *Los sindicatos en España*, Fundamentos, Madrid.

. Lope, A. (1996) *Innovación tecnológica y cualificación*, Consejo Económico y Social, Madrid.

. Martín Artiles, A. (1992) *Fordismo y sindicalismo: Auge y crisis de un modelo de Relaciones Laborales*, Revista El Proyecto nº 19-20, Barcelona.

. Martín, A.; Miguélez, F.; Rebollo, O. (1993) *El sindicalismo a través de sus protagonistas*, CERES, Barcelona.

. Ozaki, M. (1993) *Cambios tecnológicos y relaciones industriales*, Informes OIT, Ministerio de trabajo y Seguridad Social, Madrid.

. Prieto, C. (dir.) (1994) *Los trabajadores y sus condiciones de trabajo*, HOAC, Madrid.

. Tezanos, J.F. (1987) *La democratización del trabajo*, Editorial Sistema, Madrid.

. Viser, J. "La representación de los trabajadores en los centros de trabajo en Europa Occidental", en *Sociología del Trabajo* nº 14, Madrid, 1991-1992.